

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Aan de leden van de Commissie Bestuur

Datum

16 mei 2017

Onderwerp

Voortgangsbericht uitvoeringsprogramma preventie polarisatie, radicalisering en jihadisme

Ons kenmerk

BSD/2017.313

RIS296981

Contactpersoon

Hans Metzmakers

Dienst

Bestuursdienst

Afdeling

Directie Veiligheid

Telefoonnummer

14070

E-mailadres

hans.metzmakers@denhaag.nl

Hierbij ontvangt u de Voortgangsrapportage Uitvoeringsprogramma preventie polarisatie radicalisering en jihadisme 2015-2018. In deze Voortgangsrapportage worden de belangrijkste ontwikkelingen van de afgelopen zes maanden beschreven, met een blik vooruit op de komende periode. U ontvangt deze Voortgangsrapportage twee maal per jaar. Uiteraard wordt u tussentijds geïnformeerd bij majeure nieuwe gebeurtenissen of omstandigheden.

De Haagse 360 graden aanpak

Polarisatie en radicalisering zijn complexe thema's die vragen om een brede benadering vanuit meerdere disciplines. De Haagse aanpak gericht op het voorkomen en bestrijden van polarisatie en radicalisering, ook bekend als de '360 graden aanpak', wordt dan ook gekenmerkt door een zorgvuldig afgewogen mix van harde en zachte maatregelen.

In de *Hoofdlijnenbrief preventie polarisatie, radicalisering en jihadisme 2015-2018* staat beschreven hoe het college de komende jaren werkt aan de preventie van radicalisering en aan de resocialisatie van teruggekeerde, tegengehouden en potentiële jihadisten. Hierbij wordt nauw samengewerkt tussen de portefeuilles Veiligheid, Integratie, Onderwijs, Werk, Stadsdelen en Wijken en Jeugd en met niet-gemeentelijke partners als de departementen van Veiligheid en Justitie en SZW, de politie, het Openbaar Ministerie en diverse instellingen voor welzijn, zorg en hulpverlening. Initiatieven uit de stad nemen in de aanpak een prominente plaats in. Het beleidskader dat in de Hoofdlijnenbrief is geschetst is nader geconcretiseerd in het *Uitvoeringsprogramma preventie polarisatie, radicalisering en jihadisme*, dat eveneens een looptijd van 2015 -2018 kent. De coördinatie van de uitvoering van Hoofdlijnenbrief en Uitvoeringsprogramma is belegd bij het onderdeel IPPR van de gemeentelijke directie Veiligheid.

De Haagse aanpak heeft vier speerpunten die ook in dit voortgangsbericht als leidraad worden genomen. De speerpunten:

- Kennis en kunde
- Persoonsgerichte aanpak
- Netwerken en communicatie

- Versterken van maatschappelijke weerbaarheid.

Aan de hand van deze vier speerpunten worden in dit voortgangsbericht de ontwikkelingen in de afgelopen maanden in beeld gebracht.

Trends en ontwikkelingen

Het IPPR volgt relevante trends en ontwikkelingen en speelt daarop in met initiatieven, projecten en activiteiten. We sluiten daarbij aan bij signalen van de rijksoverheid en de wetenschap, maar ook op wat we tegenkomen in de Haagse praktijk.

De belangrijkste trends die op dit moment in beeld zijn kunnen als volgt worden samengevat.

- a. Het aantal uitreizigers stabiliseert zich.

De afgelopen maanden zijn er geen Hagenaars meer uitgereisd naar strijdgebieden. Ook hebben zich geen terugkeerders in de gemeente Den Haag gemeld. De groei lijkt er uit, maar waakzaamheid blijft geboden. We zien meer, kunnen beter duiden, professionals kunnen elkaar sneller vinden en vooral: het samenspel met de stad verloopt beter. We krijgen meer en betere informatie en kunnen daardoor slagvaardiger optreden. Daarnaast is het moeilijker geworden om de strijdgebieden in Syrië en Irak te bereiken en is de aantrekkingskracht door de militaire verliezen van IS beduidend kleiner geworden.

- b. Mogelijk een toename van terugkeerders

Het is goed mogelijk dat na een militaire nederlaag van ISIS het aantal terugkeerders vanuit Syrië en Irak naar Europa zal toenemen. We hebben dan te maken met een ander type terugkeerder dan voorheen. Tot dusver waren terugkeerders vooral spijtoptanten of mensen die het in Syrië niet konden bolwerken. De AIVD spreekt in het rapport "Terugkeerders in beeld" de verwachting uit dat toekomstige terugkeerders in veel gevallen ideologisch meer gehard zullen zijn dan de groep die al is teruggekeerd. Tevens wordt verwacht dat het zal gaan om mensen met gevechtservaring, mogelijk ook getraumatiseerd.

Denkbaar is dat zij na hun terugkeer in de samenleving (al dan niet na het uitzitten van een vrijheidsstraf) betrokken blijven bij jihadistische activiteiten. Voor deze groep zal een aanpak moeten worden ontwikkeld die naast opsporing en berechting ook resocialisatie zal moeten omvatten. Een dergelijke aanpak is niet nieuw, op deze wijze wordt reeds gewerkt. Als de kenmerken van de terugkeerders echter veranderen, betekent dit ook dat het aanpassen van de aanpak noodzakelijk is.

Daarbij vraagt de positie van minderjarige terugkeerders om bijzondere aandacht. In het genoemde rapport geeft de AIVD aan dat behalve volwassenen ook kinderen kunnen hebben deelgenomen aan de strijd of aan andere gewelddaden. Deze ervaringen kunnen leiden tot trauma's en verlagen mogelijk de drempel voor het gebruik van geweld.

Dit alles betekent een grote uitdaging voor overheid, politie, justitie en hulpverlening. In Europa, maar ook daarbuiten. Dat vraagt om nauwe samenwerking op lokaal, landelijk en internationaal niveau. Op deze trend wordt ingespeeld door het bundelen van (internationale) kennis en expertise en door het starten van projecten en activiteiten die van belang zijn voor een adequate opvang van terugkeerders, zoals het ontwikkelen van een gerichte aanpak voor minderjarige terugkeerders en het versterken van de familieaanpak. We komen hierop terug in de paragrafen internationale kennisuitwisseling (speerpunt 1) en persoonsgerichte aanpak (speerpunt 2).

c. Voedingsbodem voor radicalisering

Spanningen tussen bevolkingsgroepen en culturen zien we terug in het dagelijks leven in Den Haag. Daarbij gaat het deels om spanningen die worden geïmporteerd uit herkomstlanden en deels ook om spanningen die verband houden met multicultureel samenleven in West-Europa en in Nederland. We spannen ons in om te voorkomen dat spanningen die hun oorsprong vinden in andere landen leiden tot ontsporingen in Den Haag. Daarnaast proberen we bruggen te bouwen tussen de verschillende bevolkingsgroepen in de stad en de maatschappelijke weerbaarheid te versterken. Onze activiteiten op dit gebied vindt u onder meer terug onder speerpunt 4. Onder meer, omdat ook vanuit andere portefeuilles (stadsdelen en wijken, integratie, onderwijs, jeugd en emancipatie) hieraan wordt gewerkt. Dat doen we in samenhang: in de werkgroep en de stuurgroep Sociale Veiligheid stemmen de betrokken portefeuilles hun activiteiten op elkaar af. Cruciaal onderdeel van de aanpak is het stimuleren en ondersteunen van initiatieven uit de stad.

Speerpunt 1: Kennis en kunde

Hierbij gaat het om het inspelen op trends en ontwikkelingen. Dat doen we onder meer door het volgen van wat er in de wereld gebeurt, door het actief deelnemen aan (nationale en internationale) kennisnetwerken, door tijdig te anticiperen op verwachte ontwikkelingen en door mee te denken over relevant rijks- en gemeentelijk beleid.

Kennis en kunde gaat ook over het vergroten van kennis en know-how over (de aanpak van) radicalisering bij eerstelijns professionals en beleidsmedewerkers. Dat gebeurt via verschillende trainingsprogramma's, waaronder op maat gesneden deskundigheidsbevordering voor professionals die betrokken zijn bij de persoonsgerichte aanpak.

1.1. Internationale kennisuitwisseling

Op 15 en 16 februari 2017 is een internationale conferentie gehouden in Den Haag over terugkeerders uit strijdgebieden. De conferentie was een gezamenlijk initiatief van de gemeente Den Haag, de Politie en het Openbaar Ministerie. Aan de conferentie is door circa 280 experts uit ruim 20 landen deelgenomen. Daaronder bevonden zich vertegenwoordigers van landelijke en lokale overheden, internationale organisaties, NGO's, wetenschappers en eerstelijns professionals die direct betrokken zijn bij de opvang van tegengehouden en teruggekeerde jihadisten en gezinsleden van uitreizigers.

Belangrijk oogmerk van de conferentie was het probleem van de terugkeerders nadrukkelijk te agenderen en aandacht te vestigen op het belang van het delen van kennis en ervaring en op (internationale) samenwerking.

Deze conferentie sluit aan bij de georganiseerde ronde tafel-bijeenkomst in New York van 17 november 2016, op initiatief van burgemeester Van Aartsen en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, de heer Schoof. Aan deze bijeenkomst hebben Europese en Amerikaanse bestuurders, professionals en experts uit de kring van nationale en lokale overheden, internationale organisaties, NGO's en wetenschap deelgenomen. Het doel was het probleem van de terugkeerders prominent op de politieke en bestuurlijke agenda's te plaatsen en aandacht te vestigen op het belang van het delen van kennis en ervaring en op (internationale) samenwerking.

De uitkomsten van deze ronde tafel bijeenkomst zijn meegenomen in de conferentie van 15 en 16 februari 2017. Tijdens de conferentie zijn in negen thematische werkgroepen, elf “inspiration sessions” en een aantal plenaire sessies inzichten, ervaringen, good practices en dilemma’s gedeeld. De sessies waren besloten, om een zo open mogelijke uitwisseling mogelijk te maken. Daarnaast zijn werkbezoeken afgelegd aan innovatieve projecten in de Schilderswijk.

Deze uitwisseling van kennis en ervaring draagt eraan bij dat overheden en instellingen zich beter kunnen voorbereiden op de komst van terugkeerders en dat het besef is gegroeid dat (nog) betere samenwerking, ook op internationaal gebied, daarvoor essentieel is.

Benadrukt is dat de lokale gemeenschappen een onmisbare rol spelen, bij de preventie van radicalisering en bij de resocialisatie van terugkeerders. Daarom is het van groot belang deze gemeenschappen actief bij het beleid en de uitvoering daarvan te betrekken en ruimte te geven aan initiatieven uit de gemeenschappen. Een aantal voorbeelden van zulke initiatieven heeft een prominente plek in de conferentie gekregen, waaronder het Haagse project Oumnia Works.

Aanpakken en werkwijzen die in Nederland en specifiek in Den Haag zijn ontwikkeld, hebben veel belangstelling en waardering van de buitenlandse deelnemers ontmoet. Dat geldt onder meer voor de intensieve samenwerking van gemeente, politie en openbaar ministerie via de lokale driehoek. Maar ook voor de wijze waarop in Nederland invulling wordt gegeven aan “community policing” en voor de manier waarop de verbinding wordt gelegd naar de verschillende islamitische gemeenschappen. In de presentaties van de leden van de Haagse driehoek is het belang benadrukt van een brede aanpak met een evenwicht tussen preventieve en repressieve maatregelen en instrumenten. Dit vond bij internationale experts veel weerklank.

De conferentie zal geen specifiek Haags vervolg krijgen. De lijnen die in de conferentie zijn verkend, worden verder uitgewerkt in al bestaande landelijke en internationale netwerken en samenwerkingsverbanden, zoals het Strong Cities Network (SCN), het Radicalisation Awareness Network (RAN), het Global Counterterrorism Forum (GCTF) en het Europese project Liaise Two, dat wordt getrokken door het internationale veiligheidsnetwerk Efus. De gemeente Den Haag is daarbij aangesloten en neemt hier actief aan deel.

Op 29 en 30 maart 2017 is met deze uitwerking een start gemaakt tijdens een bijeenkomst in het kader van het Liaise Two-project onder gastheerschap van de gemeente Den Haag. Hierin is onder meer aandacht geschonken aan de rol van de reclassering bij de resocialisatie van teruggekeerde en tegengehouden jihadisten en aan het vergroten van de betrokkenheid van de lokale gemeenschappen.

1.2. Trainingen

Evenals in de afgelopen jaren verzorgt het IPPR trainingen en workshops over polarisatie en radicalisering voor Haagse professionals. In de afgelopen tweeënehalf jaar zijn ruim 4500 professionals bereikt. Het bestaande aanbod wordt periodiek aangevuld met thematische sessies voor belangstellenden.

Speerpunt 2: Persoonsgerichte aanpak

De persoonsgerichte aanpak stelt zich ten doel om radicale activiteiten te voorkomen en tegen te gaan en de betrokken personen te resocialiseren. De doelgroep betreft tegengehouden, teruggekeerde en potentiële jihadisten, facilitators/ronseloers en andere personen met een radicaliseringsduiding. Voor elke betrokken persoon wordt een aanpak op maat vastgesteld en uitgevoerd.

2.1 De aantallen

Qua aantallen zijn er over het afgelopen half jaar geen ontwikkelingen te melden. Het aantal uitreizigers is stabiel gebleven (namelijk geen nieuwe uitreizen) en er zijn ook geen uitreis pogingen ondernomen die vroegtijdig zijn gestopt. Het aantal potentiële uitreizigers / geradicaliseerden is licht gedaald.

2.2 Minderjarige terugkeerders en familieondersteuning

De mogelijke toename van het aantal terugkeerders zal belangrijke gevolgen hebben voor de persoonsgerichte aanpak. Uiteraard wordt daar nu al op geanticipeerd. Daarbij gaat bijzondere aandacht uit naar de positie van minderjarige terugkeerders. Het landelijk beleid is dat deze minderjarigen primair als slachtoffers worden gezien, maar dat er ook blijvend rekening mee gehouden zal worden dat deze jongeren ook een risico voor de Nederlandse samenleving kunnen vormen. Een deel van hen zal immers gevechtservaring hebben opgedaan. Sommigen van hen zijn wellicht gewelddadig. Bij terugkeer zal van geval tot geval moeten worden bepaald welke interventies nodig zijn om de betrokken minderjarige de zorg te bieden die hij of zij nodig heeft en om de veiligheid van de samenleving te waarborgen. De NCTV heeft met diverse partners afspraken gemaakt over de aanpak van minderjarige terugkeerders. In Den Haag worden deze landelijke afspraken op lokaal niveau nader uitgewerkt. Hierbij wordt nauw samengewerkt met onder meer de Raad voor de Kinderbescherming, het CJG, Jeugdbescherming West en andere instanties voor jeugdhulpverlening.

De impact op gezinnen die te maken hebben met een geradicaliseerd, uitgereisd of omgekomen gezinslid is groot. Dit kan onder meer tot uitdrukking komen in persoonlijke (mentale en gezondheids)problemen en sociale problemen (uitstoting, isolement). In een aantal gevallen is sprake van gestapelde psychosociale problematiek in deze gezinnen. Dat kan leiden tot een verhoogd risico op ontsparing van andere gezinsleden. Het is belangrijk om met deze gezinnen een goede (vertrouwens)band te ontwikkelen. Dat wordt soms bemoeilijkt door slechte ervaringen van het gezin met overheden, hulpverlening en media. Waar mogelijk en zinvol spannen we ons om deze gezinnen begeleiding te bieden.

Op dit moment worden de ervaringen van familieleden van uitreizigers met het bestaande hulpaanbod geïnventariseerd. Aan de hand van de uitkomsten daarvan wordt bezien of dit aanbod actualisering of verfijning behoeft.

Speerpunt 3: Netwerken en communicatie.

Goede netwerken in de wijken zijn noodzakelijk om problemen snel in het vizier te krijgen en er slagvaardig op te kunnen reageren. Inmiddels zijn er actieve signaleringsnetwerken in de belangrijkste stadsdelen. Ook is er regelmatig contact met de belangrijkste islamitische organisaties. Om de netwerken sterk en vitaal te houden worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd, meestal rond een thema, met als doel kennis en kunde te verbreden en te verdiepen maar ook om de onderlinge contacten te verstevigen. Naast regelmatige ambtelijke contacten met moskeeën vindt er ook periodiek overleg plaats met de driehoek. Uitvloeisel van die contacten is onder meer een project ter vergroting van de veiligheid en het veiligheidsbewustzijn van moskeeën.

3.1 Vergroten van de veiligheid en het veiligheidsbewustzijn van moskeeën

De afgelopen periode zijn enkele moskeeën in ons land geconfronteerd met bedreigingen en intimidatie. Een aantal moskeebesturen heeft daarover zijn zorg uitgesproken. Dat is voor de Haagse Driehoek aanleiding geweest om samen met de moskeebesturen een traject te starten om de veiligheid en het veiligheidsbewustzijn van moskeeën (verder) te vergroten.

Het traject bestaat uit drie stappen:

- 1 Het vergroten van het veiligheidsbewustzijn van moskeebesturen. Een veiligheidsexpert heeft in een aantal bijeenkomsten aan besturen een toelichting gegeven op wat de (interne) beveiliging van een moskee behelst. Hierbij waren 80 % van de uitgenodigde moskeeën aanwezig.
- 2 Het houden van een schouw, per moskee. Daarbij wordt onder meer gekeken naar de weerbaarheid van de moskee tegen scenario's als brand(stichting), insluipers en intimidatie. Bij de schouw brengt de expert samen met het moskeebestuur in beeld welke verbeterpunten er zijn.
- 3 Het uitvoeren van de aanbevelingen van de schouw. Omdat het veelal om interne beveiligingsaanbevelingen gaat, is het moskeebestuur als eerste aan zet. De gemeente ondersteunt het bestuur hierbij, bijvoorbeeld door kosteloos te adviseren en specifieke trainingen aan te bieden.

Dit traject blijkt in een aanwezige behoefte te voorzien. Behalve de directe winst voor de veiligheid van de moskeeën is er ook een belangrijk indirect resultaat: het traject heeft al zichtbaar bijgedragen aan de verbinding van de moskeeën met de gemeente en met hun directe omgeving.

Op basis van de ervaringen met en de resultaten van dit traject is het Handboek Veiligheid Religieuze Organisaties opgesteld. Daarin wordt een praktische handreiking gegeven voor het verbeteren van de veiligheid van een religieuze instelling.

Speerpunt 4: Versterken maatschappelijke weerbaarheid

Hierbij gaat het vooral om het stimuleren, faciliteren en ondersteunen van duurzame initiatieven uit de stad om tot een 'counter narrative' te komen: een niet-radicaal antwoord op de levens- en zingevingsvragen en de onvrede die bij veel jongeren leeft.

Bij deze multidisciplinaire aanpak werken diverse gemeentelijke diensten, evenals alle lokale (zorg)partners, politie en OM nauw met elkaar samen.

4.1. Training Oumnia Works

In eerdere voortgangsberichten is melding gemaakt van het empowerment programma Oumnia Works. Dit betreft een initiatief stichting Sabr dat met facilitering vanuit de gemeente Den Haag - door een multidisciplinair team van professionals met inbreng van ervaringsdeskundigen - is ontwikkeld. De training Oumnia Works is inmiddels in Nederland en ook internationaal als 'good practice' gepresenteerd. Sinds medio 2016 is het programma Oumnia Works dan ook landelijk beschikbaar gesteld via de Expertiseunit Sociale Stabiliteit (ESS) en in verschillende gemeenten in Nederland reeds uitgerold.

In Den Haag zijn de afgelopen maanden 20 trainingen gegeven waarmee 267 moeders zijn bereikt.

In Den Haag is inmiddels een start gemaakt met het (door)ontwikkelen van Oumnia Works. Zo worden op dit moment ondersteunende trainingen voor docenten en wijkagenten ontwikkeld. In deze training vernemen de professionals wat de Oumnia training behelst en krijgen zij zelf handelingsperspectieven aangereikt. De training voor docenten zal na de zomer van 2017 starten.

4.2. Lespakketten MIJ en MIJ Junior

In 2009 heeft Centrum 16-22 in opdracht van de directie Veiligheid van de gemeente Den Haag het lespakket MIJ ontwikkeld. Het lespakket gaat over identiteit: wat is dat, hoe ontwikkelt het zich, wat betekent het voor je, hoe ga je ermee om. Het lespakket richt zich op de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

MIJ bestaat uit vijf lessen: Primaire Identiteit, Secundaire Identiteit, Invloeden, Imago en vooroordelen, Identiteit in de toekomst. Centraal staat samen de leerlingen te onderzoeken wat identiteit is en hoe die tot stand komt en het begrip te vergroten voor de identiteit van anderen.

In 2012 is het lespakket MIJ Junior ontwikkeld. Daarin worden dezelfde thema's behandeld maar dan toegespitst op een andere leeftijdsgroep: groep 7/8 van het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Toegevoegd is een les Virtuele Identiteit. MIJ jr. heeft een eigen digitale omgeving waarin de leerlingen met de stof aan de slag kunnen.

Met deze twee lespakketten is er een aanbod voor de leeftijdsgroep 10-18 jaar. Afgelopen jaren zijn beide pakketten uitgevoerd met meer dan 200 klassen/groepen in de Haagse regio. Ze zijn ook beschikbaar voor scholen elders in Nederland. Scholen kunnen de lespakketten inkopen en zelf geven, of laten uitvoeren door Centrum 1622. De gemeente Den Haag koopt jaarlijks 40 lessen in zodat deze kosten- en drempelloos kunnen worden aangeboden aan scholen.

In 2017 worden de lespakketten geactualiseerd. Gebleken is dat daaraan behoefte bestaat. Met name omdat jongeren steeds meer behoefte hebben aan het bespreken van thema's als discriminatie op o.a. huidskleur, afkomst en uitingen over geloofsovertuiging en de rol van media/internet. De actualisering moet er tevens toe leiden dat de methode MIJ ook kan worden aangeboden aan jongeren van 18 jaar en ouder, met name op MBO scholen.

4.3. Theatervoorstelling en educatief programma Strijders

In de periode januari-februari 2017 zijn in Den Haag zes voorstellingen gegeven van het theaterproject Strijders. De voorstelling Strijders is een initiatief van het Stagehuis Schilderswijk en is ontwikkeld in samenwerking met de stichting Theaterhart.

STRIJDERS is een theatervoorstelling met nagesprek dat wordt gevolgd door een programma voor scholen. Het is een uniek project dat is ontwikkeld in samenwerking met verschillende sociale partners uit de Schilderswijk. De voorstelling brengt op realistische wijze de betekenis van radicalisering voor de jongeren uit deze wijk in beeld. Het publiek ziet vanuit verschillende perspectieven de strijd die wordt gevoerd door een jonge moslim uit de Schilderswijk om erkenning te krijgen voor zijn prestaties en dromen. Het gaat om de strijd in een moslimjongen, omdat hij zich niet erkend voelt binnen de Nederlandse maatschappij, zich buitengesloten voelt en ervaart dat hij meer dan een ander zijn best moet doen om succesvol te zijn. Daarnaast gaat het ook over de strijd die omstanders zoals ouders, docenten en hulpverleners voeren, omdat zij zich zorgen maken over hoe deze jongen zich afdraait van de sociale normen en waarden in ons land. Zo is iedereen een strijder.

Na de voorstelling gaan de spelers en het publiek met elkaar in gesprek over hun rol en verantwoordelijkheid. Ook na afloop van de serie voorstellingen blijft STRIJDERS een actieve rol in de wijk spelen. In samenwerking met de Buurtbroeders vinden schoolbezoeken plaats, waarbij kinderen vanaf groep 6 worden uitgedaagd na te denken over hun dromen.

STRIJDERS is uniek omdat het is ontwikkeld in nauwe samenwerking met de Schilderswijk. De voorstelling is gebaseerd op de verhalen van de moslimjongeren uit de wijk en de cast bestaat uit zowel Buurtbroeders, die tijdens de ontwikkelingsfase geschoold worden in hun spel, als professionele acteurs die deze jongeren coachen en opleiden. Het concept is een primeur voor Nederland en wordt alleen in Den Haag uitgevoerd.

De theatervoorstelling, workshops en schoolbezoeken zijn allemaal gratis aangeboden. Daardoor was het voor alle doelgroepen mogelijk STRIJDERS te bezoeken en ervaren. Die ambitie is ook geslaagd. Alle voorstellingen waren uitverkocht. Veel bezoekers hebben voor het eerst een theater bezocht.

4.4. Theatervoorstelling en educatief programma Rebel without a cause

Rebel with a cause is een voorstelling annex educatief programma voor in eerste instantie de doelgroep MBO-studenten van het ROC Mondriaan over radicalisering onder jongeren. Het programma kan ook op andere onderwijsinstellingen en voor andere doelgroepen worden ingezet, zoals studenten uit het HBO. De gemeente Den Haag heeft bijgedragen aan de kosten van ontwikkeling van het programma en heeft ook een aantal voorstellingen in Den Haag bekostigd. Het programma is ontwikkeld door de Haagse toneelgroep Drang en blijft ook in komende seizoenen beschikbaar.

Rondom de voorstelling is lesmateriaal ontwikkeld om via keuzes en emoties van de theatrale personages maatschappelijke thema's en/of actuele gebeurtenissen ter discussie te stellen. Zo maken de studenten kennis met principiële waarden binnen onze samenleving op een voor hun hanteerbare manier: vanuit het perspectief en het gedachtegoed van de zeven van elkaar verschillende jeugdige personages. Vervolgens wordt met elkaar de stap gemaakt naar de vraag: hoe uit zich dat in de manier waarop mensen met jou omgaan? Wij met elkaar omgaan? Wat vinden jullie rechtvaardig? En van daaruit elkaar de vraag te stellen: welke samenleving willen wij? Wat zijn onze gemeenschappelijke idealen?

Direct na de voorstelling wordt door de acteurs in kleine groepen een aansluitende verdiepende workshop gegeven over de thematiek en hoe de studenten denken over de keuzes van de verschillende personages.

Vooraf aan de reeks voorstellingen wordt aan docenten van ROC Mondriaan een informatief programma aangeboden.

4.5. HIP en VIP

De afkorting VIP staat voor Vrijheid, Identiteit & Polarisatie en de afkorting HIP voor Handelen In Perspectief. Sinds 2015 traint Samira Bouchibti in opdracht van de gemeente Den Haag docenten in het kader van de preventie van radicalisering en polarisatie in het onderwijs. De trainingen richten zich op docenten en leerlingen van basisscholen, het VMBO, het MBO en het HBO.

Tijdens de HIP-training leren docenten om duidelijke en normatieve grenzen te stellen aan de opvattingen van leerlingen en het gesprek aan te gaan over "moeilijke" onderwerpen, zoals religie, radicalisering, de Holocaust, fundamentalisme en antisemitisme. Daarmee wordt hen een helder handelingsperspectief geboden.

De VIP workshops over dit thema worden gegeven aan leerlingen en studenten. Daarin staan thema's als vrijheid, identiteit en polarisatie centraal. Via diverse gespreksmethodes en debatten leren de leerlingen kritisch te reflecteren op hun eigen opvattingen en afwijkende opinies te accepteren.

Gemeente Den Haag

Ons kenmerk
BSD/2017.313

De leerlingen krijgen handvatten waardoor zij kritischer gaan kijken naar de informatie die via sociale media op hen af komt. De workshopleider stelt feiten en argumenten tegenover of naast de persoonlijke opinies en meningen van de leerlingen.

Docenten en leerlingen zijn zeer tevreden over de workshops gezien hun persoonlijke reacties en hun behoefte aan een vervolg. In de afgelopen maanden zijn in Den Haag 14 VIP workshops gegeven waarmee circa 300 jongeren zijn bereikt.

Met vriendelijke groet,

Pauline Krikke

Bijlage: Actuele cijfers

We sluiten vanaf 2016 aan bij de landelijke definities en categorieën. Dit zorgt voor uniformiteit en maakt gegevens landelijk vergelijkbaar. Daarnaast is het cijferoverzicht beperkt tot categorieën die landelijk ook periodiek bekend worden gemaakt.

De landelijke definities zijn:

- Uitreiziger: Persoon met gewelddadig jihadistische intentie die is uitgereisd naar het strijdgebied om daar deel te nemen aan de jihad
- Vermoedelijk overleden: persoon waarvan vermeld wordt dat deze overleden is, zonder dat van dit overlijden juridisch bewijs is.
- Tegengehouden/gefrustreerde uitreiziger: Personen die wel uit Nederland vertrokken zijn, maar uiteindelijk zijn tegengehouden voordat zij het strijdgebied hadden bereikt.
- Terugkeerders: Persoon met gewelddadig jihadistische intentie die is uitgereisd naar het strijdgebied, van wie is vastgesteld dat hij/zij het strijdgebied ook daadwerkelijk heeft bereikt en die is teruggekeerd/ingereisd naar/in Nederland.

	1 september 2016		
	Meerderjarig	Minderjarig	Totalen
Uitreizigers	31	4	35
Vermoedelijk overleden	17		17
Terugkeerders	5		5
Paspoort gesignaleerd/ingetrokken/vervallen	48		48

	1 mei 2017		
	Meerderjarig	Minderjarig	Totalen
Uitreizigers	30	4	34
Vermoedelijk overleden	18		18
Terugkeerders	5		5
Paspoort gesignaleerd/ingetrokken/vervallen	49		49